

УДК 911.3

Кіптенко В.К., Кузьменко К.П.

*ТУРИСТИЧНА ПОЛІТИКА ТА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В
ІЗРАЇЛІ*

Проаналізовано туристичну політику й програми розвитку туризму регіонального, національного та міжнародного рівнів, а також інноваційний досвід Ізраїлю, який доцільний до впровадження в Україні.

Проанализированы туристическая политика и программы развития туризма регионального, национального и международного уровней, а также инновационный опыт Израиля, который целесообразно применить в Украине.

This article analyses the tourism policy and tourism development programmes of regional, national and international levels, as well as innovative experience of Israel, which is advisable to be implemented in Ukraine.

Ключові слова: туристична політика, програми розвитку туризму, інноваційний досвід Ізраїлю

Ключевые слова: туристическая политика, программы развития туризма, инновационный опыт Израиля

Key words: tourism policy, tourism development programmes, innovative experience of Israel

Постановка проблеми. З кожним роком динаміка відвідувань туристами країн світу зростає. При цьому у деяких країнах відзначається спад подорожування, а у інших стабільний приріст. Для багатьох країн туризм є ключовою галуззю економіки, і проблемним питанням, яке визначає його ефективний розвиток є підтримка держави, розробки і впровадження туристичної політики, інноваційних проектів для залучення туристів на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Актуальність дослідження. Сьогодні Ізраїль відіграє важливу роль у світовій економіці та культурі. Ця країна викликає великий інтерес у туристів з різних країн. Розуміючи величезний потенціал туристичної галузі, уряд Ізраїлю розробляє і впроваджує зважену туристичну політику для все більшого залучення туристів у країну. Щоб досягнути кращих результатів, уряд вживає заходи для підвищення конкурентоспроможності індустрії туризму, збільшує асигнування в маркетинг, руйнує бюрократичні перепони, які обмежують будівництво нових готелів і туристичних атракціонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати емпірико-аналітичних досліджень розвитку держави та розвитку туризму в державі Ізраїль представлені у працях І.І.Дахно, С.М.Тимофєєва, В.І.Головченка, М.С. Дорошка, П.М. Ігнатєва та ін, а також у численних електронних інтернет-джерелах (наприклад: проекти програм розвитку туризму в Ізраїлі <http://www.isra-travel.com/default.asp?itemid=295>), або сайт Міністерства туризму Ізраїлю, на якому, зокрема, знаходиться інформація щодо програм розвитку туризму).

Мета статті полягає у аналізі туристичної політики держави Ізраїль, інноваційних проектів та визначенні можливостей адаптації такого досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Стан ринку туристичних послуг в Ізраїлі визначається соціально-економічними та політичними процесами, які відбуваються в країні. Туристична політика й напрями розвитку туристичної сфери у країні визначається Міністерством туризму. Основною метою Міністерства є приваблення зарубіжних гостей в країну. Для цього при Міністерстві створено Державну компанію з туризму, яка забезпечує маркетинг і рекламу, професійне навчання персоналу, контроль діяльності готелів тощо. Друге за важливістю завдання Міністерства – розвиток внутрішнього туризму, тобто заохочення ізраїльтян до відпочинку в межах країни. Вважається, що розвиток туризму досягне успіху за виваженої політики на національному й регіональному рівнях.

Основні стратегічні цілі розвитку туристичної сфери полягають у:

- формуванні туристичного комплексу, структура якого буде визначатися з урахуванням місцевої специфіки;
- розвитку місцевої інфраструктури (готелі, ресторани тощо);
- модернізації засобів зв'язку (телефони, інформаційні системи) та розвитку інфраструктури (дороги, засоби доставки);
- розвитку туристичних кадрів (курси підготовки й перепідготовки кадрів для туризму, курси підвищення кваліфікації).

На сьогодні Міністерство та підконтрольні йому органи розробляють нові й підтримують вже функціонуючі *програми щодо розвитку туризму* в Ізраїлі. При цьому слід пам'ятати, що нинішнє геотуристичне положення країни є суперечливим і складним. З одного боку, Ізраїль володіє надпотужним ресурсним потенціалом і розташований на узбережжях теплих морів, у зоні взаємодії світових релігій і культур. З іншого – країна має складні стосунки з арабським світом, які часто переходять у збройне протистояння й належить до держав з високою ймовірністю терористичних актів. Внаслідок реалізації програми «Відкритий Ізраїль» Міністерства туризму значно зросли потоки туристів з-за кордону. Понад 3 млн туристів у 2010 – рекорд за всю історію існування єврейської держави. За даними Центрального статистичного бюро динаміку процесу визначає зростання на 32% у порівнянні з 2009 р. й на 13% – з 2000, який раніше вважався найуспішнішим для туризму роком. Доходи від туризму склали 40 млрд шекелів. В туристичній індустрії зайнято 160 тис осіб.

Повідомляється також, що більшість туристів прибуло з США (рекордна кількість – 617 тисяч осіб). На другому місці туристичний потік з Росії – 356 тис туристів, що на 84% більше, ніж у 2009 р. 264 тис відвідувачів прибули з Франції (зростання склало 7%), 187 тис (зростання на 9%) – з Великобританії, 142 тис (збільшення на 40%) – з Німеччини. У 2010 р. зафіксовано 415 тисяч одноденних туристичних візитів (14% від загальної кількості переважно туристів з Польщі Росії, Чехії та України, які в основному перетинали ізраїльський кордон в Ейлаті.

Головною метою розвитку галузі на 2011-2012 рр. стане збільшення на мільйон туристів, у порівнянні з середньостатистичними показниками, і на 4 мільйони туристів в 2012 р. Туризм спрямований стати головною скарбницею держави, який приносить сотні тисяч доларів у бюджет країни, створює нові робочі місця на периферії. Не аби яку роль Важливою у цьому має відіграти, запровадження безвізового режиму для в'їзду в Ізраїль, зокрема з Україною (з 9 лютого 2011).

Державною Туристичною Агенцією Ізраїля розроблено низку *міжнародних програм* популяризації відпочинку в Ізраїлі. Вони спрямовані на те, що величезне значення для Ізраїлю має міжнародний туризм, який ґрунтується на багатих природних, суспільних та подієвих туристичних ресурсах. На основі їх використання розвивається пляжно-купальний, пізнавальний, релігійний та лікувально-оздоровчий туризм.

У 1996 р. Єрусалим відзначив своє 3000-річчя. Тридцять століть тому цар Давид переніс сюди столицю свого нового царства. Давнє місто

зберігає пам'ять про римське, візантійське, арабське правління, панування хрестоносців і мамелюків. До 3020-тиріччя Єрусалиму планується реконструкція деяких частин міста. Це зумовлено тим, що місто сьогодні перетворилося на найбільший релігійний центр світу, де перетинаються інтереси прихильників трьох світових релігій – іудаїзму, християнства та ісламу. Іудеї приїждять до Священного міста, щоб побути біля Стіни Плачу і звернутися до Бога Яхве. Для християн Єрусалим пов'язаний із земним перебуванням Ісуса Христа й головною святинєю – храмом Воскресіння та унікальним явищем – сходженням Священного Благодатного Вогню. Метою паломництва мусульман до Єрусалиму є мечеть Омара (Бейт ас-Сухур) – найстаріша ісламська культова споруда, звідки пророк Мухаммед вознісся на небо, третя за значенням в ісламському світі після аналогічних храмів Мекки та Медини.

Проблема «Святого міста» – одна із найбільш болючих в арабо-ізраїльських стосунках. У 1980 р. кнесет Ізраїлю прийняв закон, який проголосив Єрусалим «вічною і неділимою столицею» країни. У відповідь Організація Звільнення Палестини неодноразово заявляла про намір зробити Східний Єрусалим столицею майбутньої палестинської держави. Такий стан речей заважає нормалізації стосунків між Ізраїлем та усім арабським світом, у тому числі, гальмуючи інтенсифікацію розвитку різних видів туризму в регіоні. Тому сьогодні розробляються ряд планів щодо нормалізації відносин між цими державами перш за все шляхом впровадження туристичних пілґ.

На узбережжі Середземного моря розташований курортний район Тель-Авів-Яффо. На півдні Ізраїль має вихід до Червоного моря. На його узбережжі знаходиться місто-курорт Ейлат. Цікаве для туристів і місто Хайфа. Тут представлені свідчення сучасної і давніх культур, серед яких найбільш відомою пам'яткою є Бахійській храм. *Національна програма «Тренер Ізраїлю»* («לראשי ומאמ»), запроваджена у 2009 р. спрямована на підвищення конкурентноздатності даних туристичних destinations на світовому туристичному ринку.

Іще одна *програма національного рівня* – «Морська» («הים התיכון») зосереджена на питаннях організації рекреації і туризму в районі Мертвого моря. Особливий хімічний склад води та лікувальних грязей сприяє відновленню життєвих сил і омолоджує організм. Високою щільністю пояснюється феноменальна здатність води Мертвого моря утримувати на поверхні тіло людини.

Серед останніх інновацій – програма розвитку священних місць. У 2011 р. Міністерство туризму Ізраїлю інвестувало через Національний центр з розвитку та охорони Святих місць близько \$5 млн на збереження та реконструкцію священних для іудеїв міст і місць. У 2012 р. планується зберегти такий самий обсяг інвестицій. Усі кошти надаються в рамках програми збереження традицій та спадщини Ізраїлю, а також покращення туристичної інфраструктури для внутрішнього і в'їзного туризму.

У 2012 р. Міністерство туризму Ізраїлю планує розпочати нові проекти у святих містах і на могилах святих, включаючи Єрусалим і Хацор, відповідно до програми реконструкції й реставрації Національного центру з розвитку та охорони святих місць.

Міністерство туризму Ізраїлю у співпраці з місцевою радою центрального району Араві нещодавно завершили підготовку основної програми з розвитку туризму в цьому районі. У результаті уважного вивчення поточного стану справ, було розроблені нові проекти, які покликані істотно урізноманітнити послуги туризму, сприяти розвитку туристичної індустрії та створенню значної кількості робочих місць для місцевого населення. До програми увійшли проекти, пов'язані з оздоровленням та СПА, кулінарією, спортом і відпочинком. Поряд з цим планується також здійснити незвичайні туристичні проекти за підтримки приватних підприємців, зацікавлених у розвитку індустрії туризму. Серед цих проектів – атракціон «Потоп у пустелі 2, який буде зведений у районі одного зі струмків. За задумом конструкторів, відвідувачі атракціону будуть випробовувати такі відчуття, наче вибухнув справжній потоп.

Крім того в Ізраїлі реалізується низка *програм розвитку регіонального рівня*.

Єрусалим. 29 травня 2011 р. було затверджено програму «Маром», запропоновану прем'єр-міністром Ізраїлю Біньяміном Нетаніягу та Управлінням зі зміцнення економіки столиці. Програма передбачає виділення 365 мільйонів шекелів й спрямована на приваблення туристів до Єрусалима. В рамках програми збільшені інвестиції в будівництво готелів, поліпшення інфраструктури та виділені кошти на реставрацію Стіни Плачу.

Узбережжя Мертвого моря. Міністр туризму Ізраїлю Стас Місежніков озвучив плани з врятування курортів Мертвого моря від підйому води. Сіль з дна моря, що стала причиною такого підвищення, будуть подрібнювати та вивозити спеціальною технікою. Обов'язки з організації даних робіт покладено на власників підприємств, що розташовані на узбережжі.

Міністерством туризму запроваджено 5-річний проект з бюджетом в 750 млн. шекелів, які буде витрачено на розвиток туристичної інфраструктури на популярних курортах. Також планується застосувати низку для підприємців, які вкладатимуть кошти в розвиток туризму.

Розвиток регіону Мертвого моря передбачає створення тут природного парку-заповідника, у якому особлива увага приділятиметься збереженню природи та берегової лінії. Планується створення такої атракції як «Найнижча точка на Землі» поблизу купалень Ейн-Геді на висоті 415 м нижче рівня світового океану та зведення на цьому місці стіни з соляних глиб з точною відміткою відносно рівня моря. Цей проект обіцяє набути такої ж популярності, лінія екватора тощо.

З 30.12.2009 р. діє програма з розвитку гольф-туризму, яка охоплює території *Ейлату, Тель-Авіву, Мертве море, Тверії, Хадеру*. У її реалізацію

протягом 15 років планується інвестувати 760 млн шекелів, а очікуваний Міністерством туризму дохід має скласти 3 млрд шекелів. Цю програму розроблено спільно з Земельним управлінням Ізраїлю. Вона передбачає подвоєння середньої суми витраченої туристами в Ізраїлі (з 1000\$ до 2000\$) та збільшення на 20% попиту на готельні номери за рік. Саме дана програма дозволить Ізраїлю успішно конкурувати з країнами-сусідами: Єгиптом, Йорданією, країнами середземноморського басейну та щороку приваблювати десятки тисяч гольфістів з усього світу.

Галілея і Негева. Міністерство туризму Ізраїлю, спільно з KKL-JNF, Асоціацією велосипедистів, Адміністрацією природокористування та паркової культури Ізраїлю, адміністраціями міст Галілея і Негева, розробили комплекс заходів на 5 років, що включають розвиток інфраструктури різних велотрас, протяжністю 4900 км., та супутніх споруд, які будуть побудовані протягом 2010-2015 років.

У рамках кампанії інтеграції друзьких та черкеських сіл в туристичну галузь, Міністерство туризму Ізраїлю ініціювало вихід серії телевізійних програм, у яких розповідається про цікаві місця на карті Ізраїлю, що не відомі широкій аудиторії, та унікальну культуру мешканців півночі країни. Така рекламна кампанія являє собою один з етапів реалізації рішення керівництва від 2006 р. про розвиток туризму в друзькому та черкеському секторах, створення туристичної інфраструктури та приваблення туристів.

Міністр туризму Стас Місежніков зазначає перспективність даного напрямку і вважає, що сільський туризм має великий потенціал. Він каже, що жителі Галілеї, які до недавнього часу займалися лише сільським господарством, інтенсивно освоюють нову для них сферу діяльності.

Висновки. Туристична політика Ізраїлю на сьогоднішній день забезпечується реалізацією низки цільових програм міжнародного, національного та регіонального рівнів, спрямованих на зростання ролі держави на світовому туристичному ринку. Вони забезпечать популяризацію країни, а отже й наплив додаткових асигнувань, які будуть спрямовані на вирішення екологічних, соціально-економічних та політико-релігійних проблем і завдань.

Україна і Ізраїль мають багато спільного, а саме: основними видовими сегментами ринку й надалі залишаться рекреаційний з метою відпочинку, курортно-лікувальний, культурно-пізнавальний (екскурсійний), спортивно-оздоровчий та релігійний туризм. Ймовірно, що в нашій країні створення окремого Міністерства туризму, яке б займалося розвитком туризму, розробляло програми місцевого, регіонального, національного та міжнародного рівнів, залучало інвесторів та туристів, за прикладом Ізраїлю, мало б позитивний ефект. Адже перспективи розвитку є, а чітких цілей та завдань немає, а якщо держава буде мати чітку туристичну політику забезпечену відповідною управлінською структурою, допомагати у розвитку, то туризм зможе стати суттєвою галуззю економіки нашої держави. Україна також може перейняти досвід розширення сфер туризму та популяризації туризму в країні і світі

запровадивши інноваційні програми розвитку туристичних дестинацій. Наприклад, це може бути розвиток регіону Азовського моря (найменше море в світі, глибина 15 м), запроваджуючи досвід Мертвого моря. У останні роки оберти популярності серед туристів набуває гольф-туризм. Україна має всі перспективи для розвитку гольф-туризму, оскільки багато земель в Україні не використовуються для зазначених цілей, зокрема, наприклад, у таких областях, як Херсонська або Миколаївська.

1. Дахно І.І., Тимофієв С.М. *Країни світу: Енциклопедичний довідник*. – К.: МАПА, 2005. – 608 с.
2. *Країнознавство: підручник* // В.І. Головченко, М.С. Дорошко, П.М. Ігнат'єв та ін.; за ред. В.П. Крижанівського, В.І. Головченка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. - 590 с.
3. *Израиль для вас – сайт організації «Натив»* - <http://www.il4u.org.il>
4. *Сайт Міністерства туризму Ізраїля* - <http://www.goisrael.ru>
5. *Новости Израйля и мира. События на Ближнес Востоке* - <http://www.newsru.co.il>.
6. *Глобальный еврейский онлайн центр* - <http://www.jewish.ru>
7. *Экскурсии по Израйлю – Туризм и путешествия* – <http://www.isra-travel.com>
8. *Сайт ЮНИ-ТУР* - <http://www.unitour.com.ua>
9. *Информационный портал ISRAVESTI. RU* - <http://isravesti.ru>